

Mitjans públics i cultura política

SALVADOR CARDÚS

Professor de Sociologia de la comunicació a la UAB i periodista

A Europa, l'aparició dels mitjans de comunicació de massa va anar lligada a la desconfiança política. Les tradicions culturals nacionals, amb el reconeixement de les seves jerarquies internes, estretament vinculades a la cohesió política de cada Estat, es veien amenaçades per aquesta irrupció. Els mitjans de comunicació, especialment els audiovisuals, trastocaven les hegemònies lligades a l'escriptura per les noves regles que imposava el nou discurs. Era just el contrari del que passava als EE.UU, on els mitjans de comunicació de massa eren vistos, i de fet, es convertien en la base d'una nova tradició –valgui la paradoxa– cultural pròpia.

No puc assegurar que aquest sigui l'únic punt de partida, però sospito que aquesta desconfiança inicial explica perquè a Europa hi ha una tradició de control públic de l'espai mediàtic. Aquí, l'espai radioelèctric i el que deriva de les noves tecnologies, està regulat per l'Administració a través de concessions a les quals imposa condicions de servei públic. La base d'aquesta normativització té a veure amb les limitacions del propi espai, però sobretot a la desconfiança de la que parlava.

Des d'aquesta perspectiva, qualsevol reflexió sobre l'existència de mitjans de titularitat pública no pot oblidar aquest punt de partida. Perquè forma d'aquesta lògica el fet que existeixin mitjans públics per garantir allò que es considera un objectiu polític fonamental d'un espai comunicatiu: crear i mantenir un teixit de pertinença que garanteixi la permanència d'un espai nacional que, al seu torn,

és el que garanteix la pròpia democràcia. Sense una consciència nacional, sense la construcció de l'evidència –si es vol, de la “naturalització”– d'una comunitat nacional –d'un “nosaltres” i d'un “aquí” contraposat a un “ells” i un “allà”–, l'interès general de la Nació, la sobirania nacional o el cens electoral corresponent, deixarien de tenir sentit.

El primer i principal objectiu de tot mitjà de comunicació públic és la creació i manteniment d'un imaginari nacional amb funcions cohesives i coercitives, indispensable en tot sistema democràtic

El que sostinc, doncs, és que el primer i principal objectiu de tot mitjà de comunicació públic és la creació i manteniment d'un imaginari nacional amb funcions cohesives i coercitives, indispensable en tot sistema democràtic. És en aquest punt que s'inscriu, per exemple, l'objectiu de normalització de la llengua catalana. Certament, més enllà d'aquest paper que, en termes de Bourdieu, qualificaríem d'instrument de dominació simbòlica estatal, hi ha altres tipus d'instrumentalitzacions, però que ja depenen més de la cultura política de cada Estat. No és el mateix haver arrencat amb la Televisión Española franquista que no pas partir de la tradició que va donar lloc a la BBC.

Sigui com sigui, crec que hi ha tres idees a tenir presents. Una, que no és possible imaginar uns mitjans públics al marge de les pròpies cul-

tures polítiques i que, per tant, si algú vol canviar el model actual, primer cal modificar aquesta cultura política. Segona idea, que mentre els mitjans de comunicació de massa serveixin per construir i mantenir un espai nacional de comunicació, els Estats no hi renunciaran. I, dins d'aquest model, els governs tampoc no renunciaran a recórrer als mitjans de titularitat pública per tal de seguir dibuixant el terreny de joc en què s'han de moure.

Finalment, no es pot oblidar el projecte polític educatiu –sovint, merament propagandístic– que s'atorga als mitjans de massa als quals, entesos com a “servei públic”, se'ls utilitza per “orientar” la ciutadania. És en aquest punt que els debats esdevenen més oberts. La temptació de la utilització partidista és un fet, especialment a casa nostra, a la que els governs de tots els nivells i colors es deixen caure amb la mateixa facilitat que ho neguen farisaicament. I no cal dir fins a quin punt la propaganda ideològica és presentada com la transmissió –de legitimitat discutible– d'uns valors pretesament universals. I és aquí on plora la criatura. ■